

7. Про судову практику у справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: *Постанова Пленуму Верховного Суду України* від 31.03.1995 № 4 (в редакції від 27.02.2009). URL: Про судову практику в справах про ... | від 31.03.1995 № 4

8. Постанова Одеського апеляційного суду у справі № 523/904/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101421242>

9. Постанова Кропивницького апеляційного суду у справі № 404/3987/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117405741>

10. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996: *Закон України* від 14.09.2006. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 43. Ст. 418. URL: Європейська соціальна хартія (переглянь... | від 03.05.1996 (rada.gov.ua)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-57>

ВІД АДМІНПРАВОПОРУШНИКА ДО ПОТЕРПІЛОГО: ЗАХИСТ ПРАВ ГРАВЦІВ У НЕЗАКОННІ АЗАРТНІ ІГРИ

Топорецька Зоряна Миколаївна

доктор юридичних наук, доцент,

головний науковий співробітник наукової лабораторії № 1

науково-організаційного центру,

Національна академія Служби безпеки України

м. Київ, Україна

Починаючи з 2021 року в Україні розпочали діяльність перші легалізовані оператори азартних ігор та гральні заклади. Проте норми статті 181 Кодексу України про адміністративні правопорушення, яка передбачає адміністративну відповідальність за участь в організованих незаконних азартних іграх, залишаються незмінними з 2009 року. Щороку українські суди розглядають сотні адміністративних справ, у межах яких гравців притягують до відповідальності. У більшості випадків особи, що притягуються до адміністративної відповідальності, належать до соціально вразливих категорій населення: вони не мають стабільного працевлаштування, достатньої професійної кваліфікації чи належного рівня освіти. Для таких осіб участь в азартних іграх часто є способом задоволення особистісної потреби в азарті або ж – спробою вирішення фінансових труднощів шляхом сподівання на можливий виграш.

Так, у 2023 році в судах перебувало 660 справ за ст. 181 КУпАП, з яких 590 розглянуто: до адміністративного стягнення притягнуто

356 осіб, а 233 провадження закрито. Серед правопорушників – 2 іноземці, 37 жінок, 3 особи з інвалідністю, 14 робітників, 1 військовослужбовець, 24 пенсіонери, 20 безробітних і 187 осіб, які не працювали та не навчались. У 2024 році розглянуто 321 справу з 349, що перебували у провадженні. Притягнуто до відповідальності 188 осіб, з яких: 1 іноземець, 31 жінка, 1 особа з інвалідністю, 4 робітники, 17 пенсіонерів, 33 безробітні, 61 особа – працездатні, але без зайнятості та освіти [1].

Наведені дані засвідчують, що до адміністративної відповідальності найчастіше притягуються соціально вразливі особи без стабільного доходу, освіти чи професійної кваліфікації. При цьому, незаконні азартні ігри є дуже небезперечними для гравців, адже їх організатори не дотримуються вимог та обмежень щодо відповідальної гри, заборони грати в кредит та інших інструментів захисту гравця від ігрової залежності [2, с. 74]. Тому гравець в незаконні азартні ігри є не правопорушником, а жертвою злочинної діяльності, адже через споживання злочинного продукту отримує дуже шкідливі наслідки для свого психічного здоров'я у вигляді ігрової залежності.

Участь у незаконних азартних іграх може бути підставою для адміністративної відповідальності за умов, коли гральний бізнес повністю заборонений. У такому разі гравець свідомо порушує загальні правила громадського порядку, як це має місце у випадках інших адміністративних правопорушень, передбачених розділом адміністративні правопорушення проти громадського порядку та громадської безпеки (наприклад, куріння чи розпивання алкоголю в громадських місцях).

Однак із моменту легалізації грального бізнесу в Україні правила змінилися: участь у азартних іграх у легальних закладах дозволена, а гральні заклади стали громадськими місцями. Законодавство не покладає на споживача обов'язку перевіряти легальність діяльності грального закладу. Оцінка дотримання вимог (наявність ліцензій, обладнання, правил ідентифікації тощо) покладається на відповідні органи контролю.

Гравець як споживач не має можливості розпізнати, чи є конкретний заклад легальним, особливо коли ознаки зовнішньої законності наявні. За аналогією, покупець у магазині не несе відповідальності за придбання товару, навіть якщо магазин працює без належних дозволів. Доступ для гравців до нелегальних ігор в мережі Інтернет з можливістю зробити ставку і отримати виграш є наслідком того, що державні органи, банки та платіжні системи не виконують покладені на них Законом обов'язки. А тому на гравця не повинна перекладатись відповідальність за бездіяльність тих, хто повинен захистити гравця від незаконного грального бізнесу, який є злочинною діяльністю.

Держава має забезпечувати належний нагляд і контроль за дотриманням законності, а не перекладати відповідальність на споживача. В умовах, коли участь в азартних іграх є дозволеною, особа не може визнаватись порушником лише через відсутність інформації про статус грального закладу. Такий гравець має розглядатись як потерпілий від незаконної діяльності організатора такого грального закладу, а не розглядатись як суб'єкт адміністративного правопорушення.

Незаконний гральний бізнес завжди є одним з пріоритетних видів діяльності для організованої злочинності [3, с. 135], а його організатори мають високий професіоналізм, чітку організації та розподіл ролей, зв'язки у владі, що дозволяє їм здійснювати незаконну діяльність латентно, створюючи видимість законної діяльності. Тому виявити таку злочинну діяльність для правоохоронних органів буває вкрай складно, що вимагає застосування спеціальних конспіративних методів та засобів [4, с. 215]. А професійні злочинці мають на меті отримати максимальну вигоду від своєї діяльності, тому не лише не дбають про здоров'я гравця, а готові до вимагання і погроз, щоб заволодіти майном гравця. Вони часто дозволяють гравцям грати в борг, грати на майно (квартиру, автомобіль, золоті прикраси) і потім вимагають переоформити таке майно на членів злочинної організації або ж встановлюють дуже високі відсотки за «програний борг».

Таким чином шкода від функціонування незаконних азартних ігор дійсно заподіюється громадській безпеці, суспільству та самому гравцю, який бере участь в таких незаконних іграх. Проте шкода громадській безпеці заподіюється не діями гравця – участю в азартних іграх, а діями – організаторів таких гральних закладів. Тому гравець не повинен притягувались до адміністративної відповідальності за участь у незаконних азартних іграх, адже його участь не завдає шкоди громадській безпеці.

Склад адміністративного правопорушення передбачає, що його об'єктом є громадський порядок та громадська безпека. Громадський порядок передбачає порушення певних правил поведінки в громадських місцях. В Україні дозволено азартні ігри в гральних закладах та в мережі Інтернет. Гравець не має обов'язку встановлювати законність діяльності певного грального закладу і не має на меті порушувати встановлені правила, беручи участь в азартних іграх, метою гравця – є задоволення власних потреб в азарті. Тому вважаємо, що громадський порядок може бути об'єктом правопорушення, передбаченого в ст. 181 КУпАП лише у разі повної заборони грального бізнесу, як це було в Україні з 2009 по 2020 роки. Щодо громадської безпеки – вона має бути об'єктом посягання організаторів незаконних азартних ігор, а не гравців в такі ігри. Незаконні азартні ігри впливають на громадську безпеку, оскільки призводять до збільшення організованої злочинності, збільшення рівня злочинності, пов'язаної з гральним бізнесом, а також впливають на

економічну безпеку, життя та здоров'я гравців в азартні ігри і його оточення.

Таким чином участь у незаконних азартних іграх має визнаватись адміністративним правопорушенням лише в умовах, коли гральний бізнес в державі заборонено. В умовах дозволу грального бізнесу слід скасувати адміністративну відповідальність гравця за участь в незаконних азартних іграх. При цьому, гравець в незаконні азартні ігри має визнаватись потерпілим від злочину, передбаченого в ст. 203-2 КК України.

Література:

1. Судова статистика. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvitnist_21.
2. Погорецький М. А., Топорецька З. М. Розслідування зайняття гральним бізнесом: процесуальні й криміналістичні засади: монографія. К.: Алерта, 2015. 250 с.
3. Топорецька З. М. Гральний бізнес як один з основних видів діяльності організованих злочинних угруповань. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 1. С.134-141.
4. Погорецький М. А., Топорецька З. М. Використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності на початковому етапі досудового розслідування зайняття гральним бізнесом. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2013. № 3. С. 215-225.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-58>

СУДОВА ДИСКРЕЦІЯ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУДДІ: ДВІ СПРАВИ ЄСПЛ

Туляков Вячеслав Олексійович
<https://orcid.org/0000-0002-2716-7244>

*доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії правових наук України,
заслужений діяч науки і техніки України
професор кафедри кримінального права,
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Цієї весни у справі "Істоміна проти України" Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) розглянув питання застосування застави як запобіжного заходу. Суд підкреслив, що застава має превентивний, а не